

Austatud lugeja!

Istusin arvuti taha, et hakata kirjutama toimetaja veergu. Telefon helises. Võtsin vastu. Helistajaks oli üks kohtunik, kes hakkas kõrgendatud toonis mulle tööalaseid etteheiteid tegema. Maakeeli – helistaja sõimas mu läbi. Väga ebameeldiv tunne oli ja on ka nüüd, ehkki kõnest on möödas juba enam kui tund. Miks kirjutatan enda alandamisest? Seda põhjusel, et teise inimese kohtlemine näikse meil olevat üldisem probleem.

Juridica eelmises numbris kirjutab Carolin Toomingas inimväärikusest. Ta ütleb: „Inimväärikuse alandamine on demokraatliku ühiskonna ühe põhiväärtuse rikkumine, mida ei tohi lubada.“ Tema artikkel räägib vangidest ja sellest, millistest kriteeriumitest juhindudes saab öelda, et kinnipidamistingimused ei ole kooskõlas inimväärikusega. Juhtusin sellest artiklist rääkima ühe vanglatöötajaga, kes tõstatas küsimuse teisest aspektist: aga milline on üldse vangi väärikus? Tõepoolest, kas see on sama, mis vaba inimese väärikus? Kas ka erinevate vabade inimeste väärikus on erinev? Loodan, et keegi kirjutab ka sellest kunagi Juridicas.

Euroopa Inimõiguste Kohus jaotab väärkohtlemise piinamiseks, ebainimlikuks kohtlemiseks ja inimväärikust alandavaks kohtlemiseks. Selline kohtlemine võib halvata isiku psüühilist ja moraalselt vastupanu või juhtida isikut tegutsema oma tahte ja veendumuse vastaselt, kirjutab Carolin Toomingas. Seega – halb kohtlemine kui vahend millegi saavutamiseks. Graham Greene'i romaanis „Meie mees Havannas“ jaotatakse inimesed kaheks: on inimesi, kes eeldavad, et neid võidakse piinata, ja inimesi, keda juba paljas mõte sellele ajab marru. Seejuures piinata olevat mõtet vaid esimesi, nad kuuluvad piinatavate klassi. Ja nüüd NB!: näitena tuuakse Baltimaade emigrandid, samas kui siitsamast kõvalt, Skandinaaviast pärit inimesed ei kuuluvat piinatavate hulka. Kui uskuda Vikipeediat, siis ei pruugi Baltikumi mainimine olla juhuslik. Graham Greene olevat saanud romaani kirjutamise idee Tallinnas. Seega, tal oli siinsetest inimestest kujunenud oma arvamus.

Kas me tõepoolest oleme rahvas, kelle liikmete eneseväärikus on justkui selle madalama sordi oma? Et meie puhul annab just halb kohtlemine tulemusi? Et „Nukitsamehe“ filmist tuntud laulusõnad „vitsaga ei aja läbi, vitsal pole lehti/vits on vilets oksake ja vitsa võim ei kehti“ on vaid armas fantaasia – just vitsa võim meie puhul kehtibki? Sellisel juhul on 700-aastane orjapõli mõjunud meile halvemini, kui me igapäevaelus endale aru anname.

Üks sõber kirjeldas mulle kord peetud läbirääkimisi järgmiselt: vastaspool solvas, meie ei solvunud; vastaspool solvas jälle, meie ikka ei solvunud. Aga kokkulepet ka ei tulnud. Ja just vastaspoolel oli seda kokkulepet vaja. Nii et ka eestlaste puhul – vits ei pruugi töötada. Vähemalt osad meist ei ole piinatavad.

Eraldi küsimus on, et isegi kui vitsa võim kehtib, kas seda võimu peaks kasutama. Lapsele laksu andmine võib lühikeses perspektiivis anda hea tulemuse, aga kas ka pikas? Sest kui sa alandad inimese väärikust, siis võib ta halval juhul selle jupp jupi haaval kaotada. Loomulikult on tema seejuures suurim kannataja, aga kannatad ka sina – ta võibki muutuda selleks, kellena sa teda kohtlesid. Edaspidi tuleb sul tegeleda väärITU tüübiga, kes sinu suhtes ka vastavalt käitub. Ega asjata ei öelda: kohtle teisi nii, nagu sa tahad, et sind koheldaks.

Alandades kasvatatakse orja. Nii lihtne see ongi. Kui meie eesmärk on midagi muud, siis otsigem ka sobivad vahendid selle saavutamiseks ja kasutagem neid. Sest me oleme ju selleks suutelised.

Katrin Prükk